

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.737

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.6.2>

ВЛАДОВСЬКА К.П., МЕЛЬНИК С.Р.

**ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЖИТЛО
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ****PROBLEMS OF IMPLEMENTING THE RIGHT
TO HOUSING UNDER MARTIAL LAW AND THE POST-WAR PERIOD**

У статті досліджується сучасна криза реалізації конституційного права на житло в Україні, яка суттєво загострилася в умовах воєнного стану та зумовлена масштабними руйнуваннями житлового фонду, внутрішнім переміщенням населення, зростанням соціальної вразливості громадян і необхідністю комплексної післявоєнної відбудови. Обґрунтовується теза, що чинне житлове законодавство України не відповідає сучасним соціально-економічним реаліям і європейським стандартам захисту прав людини, оскільки його концептуальним ядром залишається Житловий кодекс УРСР 1983 року як нормативний акт, сформований у межах радянської ідеології, командно-адміністративної економіки та орієнтований на застарілі, неефективні моделі державного втручання у сферу житлових відносин. Обґрунтовується, що поодинокі законодавчі коригування та локальні нормативні новації не спроможні подолати глибинні системні проблеми у житловій сфері, у зв'язку з чим реформування має здійснюватися на комплексних, цілісних і послідовних засадах.

Ключовим інструментом такої фундаментальної трансформації визначено проект Закону України «Про основні засади житлової політики» № 12377, який розглядається як базовий рамковий акт нового житлового законодавства України. У дослідженні проаналізовано актуальний статус цього законопроекту, який успішно ухвалений Верховною Радою України у першому читанні та рекомендований профільним Комітетом до прийняття в цілому. Особливу увагу приділено аналізу його концептуальних новел, спрямованих на системну заміну положень ЖК УРСР сучасними європейськими підходами, зокрема через запровадження Єдиної інформаційної системи у сфері житлової політики як інструменту забезпечення прозорості, підзвітності та протидії корупційним ризикам, розвиток інституту соціальної оренди житла, удосконалення механізмів державної та муніципальної підтримки, а також оновлення правового режиму службового житла.

Наголошується, що ухвалення зазначеного Закону має критично важливе значення не лише для відновлення ефективної реалізації права на житло в післявоєнний період, а й для виконання міжнародних зобов'язань України, зокрема в межах Ukraine Facility Plan, а також для формування зрозумілих, стабільних і прозорих правил для залучення приватних та міжнародних інвестицій у процес відбудови держави та модернізації житлової сфери.

Ключові слова: законопроект, житлова політика, післявоєнне відновлення, Житловий кодекс України, соціальні права.

© ВЛАДОВСЬКА К.П. – доктор філософії з права, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права (Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова) <https://orcid.org/0000-0003-3857-9292>

© МЕЛЬНИК С.Р – студентка юридичного факультету (Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова) <https://orcid.org/0009-0006-7492-2229>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

The article examines the current crisis of the implementation of the constitutional right to housing in Ukraine, which has significantly worsened under martial law and is caused by large-scale destruction of the housing stock, internal population displacement, increased social vulnerability of citizens and the need for comprehensive post-war reconstruction. The thesis is substantiated that the current housing legislation of Ukraine does not meet modern socio-economic realities and European standards for the protection of human rights, since its conceptual core remains the Housing Code of the Ukrainian SSR of 1983 as a regulatory act formed within the framework of Soviet ideology, command-administrative economy and focused on outdated, ineffective models of state intervention in the sphere of housing relations. It is substantiated that individual legislative adjustments and local regulatory innovations are unable to overcome deep-seated systemic problems in the housing sector, and therefore reform should be carried out on a comprehensive, holistic and consistent basis.

The key instrument of such fundamental transformation is the draft Law of Ukraine "On the Basic Principles of Housing Policy" No. 12377, which is considered as the basic framework act of the new housing legislation of Ukraine. The study analyzes the current status of this draft law, which was successfully adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine in the first reading and recommended by the relevant Committee for adoption as a whole. Particular attention is paid to the analysis of its conceptual novelties aimed at systematically replacing the provisions of the Housing Code of the Ukrainian SSR with modern European approaches, in particular through the introduction of the Unified Information System in the field of housing policy as a tool for ensuring transparency, accountability and combating corruption risks, the development of the institution of social housing rental, the improvement of state and municipal support mechanisms, as well as the updating of the legal regime of official housing.

It is emphasized that the adoption of the aforementioned Law is of critical importance not only for the restoration of the effective implementation of the right to housing in the post-war period, but also for the fulfillment of Ukraine's international obligations, in particular within the framework of the Ukraine Facility Plan, as well as for the formation of clear, stable and transparent rules for attracting private and international investments in the process of rebuilding the state and modernizing the housing sector.

Key words: *draft law, housing policy, post-war reconstruction, Housing Code of Ukraine, social rights.*

Вступ. Право на житло є однією з фундаментальних соціальних гарантій, безпосередньо пов'язаною з гідним рівнем життя людини та її безпекою. Воно закріплене в Конституції України (стаття 47)[1], а також гарантоване низкою міжнародно-правових актів, зокрема Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права, Європейською соціальною хартією (переглянутою) та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод у світлі практики ЄСПЛ [2]. В умовах збройної агресії проти України реалізація цього права опинилася під значним тиском. Масове знищення житлової інфраструктури, вимушене переміщення мільйонів осіб, окупація територій та гуманітарна криза поставили перед державою нові виклики щодо гарантування житлових прав. Порушення права на житло набуло системного характеру, що вимагає невідкладного реагування з боку органів державної влади та перегляду національної житлової політики.

У післявоєнний період проблема забезпечення житлом виходить за межі фізичного відновлення зруйнованих об'єктів. Йдеться про необхідність формування комплексного та сучасного підходу до реалізації житлових прав громадян, який би враховував принципи сталого розвитку, соціальної інтеграції, рівного доступу до житлових ресурсів, а також потреби найбільш вразливих категорій населення – внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, багатодітних сімей, осіб з інвалідністю тощо. Чинне житлове законодавство України, зокрема Житловий кодекс не відповідає сучасним викликам і реаліям. Його концептуальна застарілість, фрагментарність нормативного регулювання, а також відсутність єдиної державної житлової політики унеможливають ефективну реалізацію права на житло. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба в глибокому реформуванні житлового законодавства та впровадженні нових моделей державної житлової політики, що ґрунтується на засадах соціальної справедливості, правової визначеності та поваги до гідності кожної людини.

Питання права на житло та розвитку житлового законодавства вивчалось у працях таких вчених, як : Є. О. Харитоновна, О.В. Дзера, О.А. Підпригора, В. С. Шишкіна, Є. О. Мічуріна. Водночас, попри вагомий науковий внесок цих авторів, більшість досліджень здійснювалися у відносно мирний час і не враховують специфіки воєнного стану та завдань післявоєнної відбудови. Ця стаття базується на чинному законодавстві, судовій практиці, а також на застосуванні методів аналізу, порівняння, синтезу, історико-правового та інших методів.

Мета статті – обґрунтування необхідності системного оновлення підходів до правового регулювання у сфері житлових відносин в умовах воєнного стану та після його завершення.

Результати дослідження. Попередньо не було законодавчого визначення терміна «житло», але з прийняттям Цивільного кодексу [3] було вперше та найбільш вдало закріплено на законодавчому рівні це поняття, як об'єкт права власності. Україна є однією з небагатьох європейських держав, яка не лише проголосила право на житло на конституційному рівні, але й суттєво розширила його зміст. Згідно з ч. 1 ст. 47 Конституції України [1], кожен має право на житло, а держава зобов'язана створювати умови для того, щоб громадяни могли побудувати, придбати або орендувати житло. Окрім того, передбачено надання житла особам, які потребують соціального захисту, безоплатно або за доступну для них плату.

Також Конституція гарантує, що ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше, як за рішенням суду. Зміст цього права охоплює можливість не лише мати житло у власності чи користуватися ним, а й забезпечення належних житлових умов, їх покращення, зміни та задоволення житлових потреб. При цьому термін «житло» має як соціально-економічне, так і юридичне значення. Конституційне право на житло включає дві складові: по-перше, право користування наявним житлом; по-друге, обов'язок держави сприяти забезпеченню житлом через створення відповідних умов. Його значення посилюється тим, що відповідно до частини другої статті 64 Конституції України, не допускається обмеження прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 47, 48, 49 та деякими іншими, навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану [1]. Це означає, що право на житло належить до категорії невідчужуваних і непорушних прав, які підлягають абсолютному захисту незалежно від обставин. Таким чином, навіть у період дії воєнного стану, коли деякі права можуть бути обмежені відповідно до закону, право кожної особи на житло має залишатися гарантованим і захищеним.

Враховуючи те, що Україна має зобов'язання гарантувати право на житло не лише на державному рівні, а на міжнародному, про що свідчать низка міжнародних актів. Згідно зі статтею 12 Загальної декларації прав людини 1948 року [4], ніхто не може зазнавати свавільного втручання в його житлові умови, а також посягань на недоторканність житла. Це положення встановлює фундаментальний принцип міжнародного права, відповідно до якого держава зобов'язана поважати приватне життя особи, включаючи її право на житло, та утримуватись від втручання без належного правового обґрунтування.

В умовах воєнного стану, викликаного повномасштабною збройною агресією, виникає особлива ситуація, коли держава, керуючись міркуваннями оборони, може здійснювати примусове відчуження майна, у тому числі житла, на підставі спеціальних законів. Зокрема, порядок такого відчуження врегульовано Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [5] та Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [6]. Ці нормативні акти передбачають законодавчі підстави для вилучення майна, включаючи житло, якщо це необхідно для забезпечення національної безпеки, оборони держави чи захисту життя громадян. Незважаючи на законну природу таких дій, забезпечення справедливої компенсації є невід'ємною частиною правомірності відчуження. Закон передбачає два способи відшкодування вартості такого майна: або з попереднім повним відшкодуванням до моменту передачі майна, або з наступним відшкодуванням протягом п'яти бюджетних періодів після завершення дії воєнного стану (або одного періоду в разі надзвичайного стану).

Компенсація здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, і відповідальність за її забезпечення покладається на орган, що прийняв рішення про відчуження, або на військово командування. У контексті зазначеного, постає складна проблема ефективної реалізації права на житло в умовах воєнного стану: з одного боку, необхідність держави захищати загальнонаціональні інтереси, з іншого – обов'язок гарантувати непорушність і компенсаційний характер втручання у житлову сферу. Конвенція про права осіб з інвалідністю, ратифікована Україною, зокрема стаття 28, зобов'язує держави-учасниці забезпечувати доступ до належного житла для осіб з інвалідністю [7]. Це включає створення безбар'єрного середовища та доступних житлових умов.

В умовах війни багато військовослужбовців отримують поранення, що призводить до інвалідності, а також виникає потреба у забезпеченні житлом їхніх родин. Після завершення бойових дій ці особи отримують статус ветеранів, що також передбачає необхідність у забезпеченні житлом. У відповідь на ці виклики, уряд України розробив та впроваджує низку програм, спрямованих на забезпечення житлом ветеранів та осіб з інвалідністю.

Однією з таких ініціатив є програма «ЄОселя» [8], яка надає пільгові іпотечні кредити для придбання житла. Ця програма була розширена для включення ветеранів війни та членів сімей загиблих захисників, що дозволяє їм отримати доступ до житла. У 2024 році уряд затвердив розподіл житлових субвенцій в обсязі 5,7 млрд грн, що дозволило сім'ям отримати житло або грошову компенсацію для його придбання [9]. Крім того, уряд України затвердив «Ukraine Facility Plan» [10], який передбачає залучення 50 млрд євро від Європейського Союзу для фінансування реформ та інвестицій у період з 2024 по 2027 рік. Цей план включає розвиток соціального житла як пріоритетну сферу, зокрема через прийняття Закону «Про основи державної житлової політики» та розробку національної стратегії житлової політики. Ці заходи спрямовані на створення доступного житла для осіб, які його потребують, включаючи ветеранів та осіб з інвалідністю [10].

Враховуючи всю цю інформацію без вагань є те, що потреба в оновленні Житлового кодексу України, незважаючи на вже діючі державні програми, нормативні акти та міжнародні зобов'язання, обумовлюється, насамперед, необхідністю створення системної, узгодженої та ефективної законодавчої бази, яка б відповідала реаліям сучасності, викликам воєнного часу та завданням післявоєнного відновлення. Значна частина його норм не лише не охоплює новітніх категорій суб'єктів (зокрема, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни), а й не враховує поточних інструментів реалізації житлової політики (іпотечні програми, електронні платформи, механізми пільгового кредитування тощо). Прийняття нового Житлового кодексу дозволить не лише кодифікувати чинні розрізнені положення законодавства, але й закріпити досягнення сучасних реформ, наприклад, у межах програми «Ukraine Facility Plan» [10]. Одним із важливих кроків у правовому забезпеченні реалізації права на житло стало рішення Конституційного Суду України (КСУ) від 2019 року, яким було визнано неконституційними положення частини другої статті 135 Житлового кодексу Української РСР [11]. Ця частина передбачала, що до членів житлово-будівельного кооперативу приймаються громадяни, які постійно проживають у даному населеному пункті.

КСУ зазначив, що така вимога обмежує право громадян на вільне пересування та вибір місця проживання, що суперечить Конституції України. Суд підкреслив, що право на житло може бути реалізоване не лише через постійне проживання в певному населеному пункті, а й через інші механізми, зокрема через соціальне житло або оренду. Це рішення стало важливим кроком у напрямку адаптації житлового законодавства до сучасних реалій та потреб громадян, та наразі доречним враховуючи, що багато військовослужбовців можуть бути змушені тимчасово або постійно змінювати місце проживання, скасування обмежень щодо зняття з обліку у разі виїзду є необхідним для забезпечення їхніх прав на житло та свободи пересування.

У контексті проблем реалізації права на житло в умовах воєнного та післявоєнного стану особливе значення має питання приватизації гуртожитків, які часто є єдиним доступним житлом для соціально вразливих категорій населення. Відповідно до змін у Житловому кодексі та Закону України № 500, гуртожитки можуть передаватися у комунальну власність лише за рішенням суду і без згоди власника на безоплатній основі. Судовий розгляд таких справ має враховувати баланс інтересів: з одного боку, власника гуртожитку, з іншого — мешканців, які потребують соціального захисту та доступного житла [12].

Окрема думка судді КСУ Юровської підкреслює важливість такого судового контролю для захисту прав власників і забезпечення соціального захисту мешканців гуртожитків [13]. Загалом проблема реалізації права на житло в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду є однією з найбільш гострих і комплексних у сучасній практиці захисту прав людини. Особливої ваги набуває міжнародний досвід інших країн та міжнародно-правові стандарти. Наприклад досвід Боснії і Герцеговини після завершення військового конфлікту демонструє низку ключових викликів, які можуть стати актуальними й для інших країн, що пережили або переживають воєнні дії. Після завершення Боснійської війни влада стикнулася з масштабною проблемою забезпечення житлом великої кількості внутрішньо переміщених осіб та біженців на тлі значного дефіциту житлового фонду. Для вирішення цього питання були запроваджені механізми реституції, які передбачали поновлення порушених майнових прав, а також альтернативні варіанти житла для тих, хто не міг повернутися до своїх довоєнних осель. Дейтонська мирна угода закріпила право переміщених

осіб повернутися не лише до країни проживання, а й безпосередньо до своїх довоєнних домівок, однак на момент підписання угоди значна частина житла вже була зайнята іншими особами. Це призвело до численних майнових спорів та соціальної напруги, оскільки багато людей були змушені жити в колективних центрах або у житлі, яке їм не належало.

Створення Комісії з претензій переміщених осіб та біженців стало спробою правового врегулювання майнових конфліктів, але процес був ускладнений масштабом пошкодженого майна та недостатністю житлового фонду для швидкої реінтеграції переселенців. Значною проблемою післявоєнного відновлення стало те, що програми надання альтернативного житла часто не містили гарантій права власності, що зумовлювало тимчасовий характер такого житла і потенційні труднощі у майбутньому.

Для тих, хто не бажав або не міг повернутися до своїх довоєнних помешкань, існували механізми продажу, обміну чи отримання компенсації, що ускладнювало процеси відновлення житлових прав і створювало додаткові соціальні виклики. Питання фінансування відбудови житла в Боснії і Герцеговині стало предметом міжнародної підтримки, зокрема через ініціативи USAID, Європейського Союзу, Європейського банку реконструкції та розвитку та інших донорських організацій. Незважаючи на значні інвестиції у відновлення житлового фонду, якість реконструкції залишала бажати кращого, з огляду на низький рівень контролю за використанням коштів, недосвідченість будівельних компаній та фокус донорів на інженерних аспектах замість соціальних і економічних потреб власників житла. Окремим викликом став процес незаконного будівництва, який поширився в умовах хаотичної реконструкції та тиску на міську забудову, що спричинило додаткові проблеми для регулювання житлового сектору. Усі ці фактори – затримки у поверненні житла, корупційні ризики, конфлікти між довоєнними власниками та новими мешканцями, загрози переслідувань етнічних меншин – суттєво ускладнили відновлення права на житло та соціальну стабільність у країні. Досвід Боснії і Герцеговини демонструє, що у післявоєнний період важливо не лише відновлювати фізичну інфраструктуру житла, а й формувати соціальну інфраструктуру, яка забезпечувала б підтримку переселенців через створення робочих місць, доступ до освіти та соціальних послуг. Крім того, надмірне і тривале перебування у тимчасових центрах розселення має уникатися через негативний вплив на якість життя та інтеграцію ВПО.

Методика інших країн є надзвичайно актуальними для України, яка потребує комплексного підходу до розв'язання житлових питань у післявоєнний період. Саме у цьому контексті важливим кроком є законодавча ініціатива, спрямована на оновлення житлової політики.

Закон України «Про основні засади житлової політики» № 12377 від 06.01.2025, який був прийнятий Верховною Радою у першому читанні 15 липня 2025 року, наразі перебуває на розгляді та рекомендований Комітетом до ухвалення в другому читанні [14]. Його ключова важливість полягає не лише у заміні застарілого радянського акта, але й у кодифікації сучасних житлових відносин, зокрема, головою Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади було підкреслено важливість норми про створення Єдиної інформаційно-аналітичної житлової системи. Цей реєстр має стати ключовим механізмом боротьби з корупцією, що існує у процесах надання, розподілу та приватизації житла. Окрім запровадження єдиного інформаційного ресурсу, значні зміни пропонуються у сфері службового житла. Відповідно до нового законопроекту, службове житло більше не підлягатиме приватизації, що відрізняється від чинної практики. Крім того, передбачається можливість виселення осіб у разі припинення трудових відносин, що є суттєвим відходом від положень Житлового кодексу УРСР, де були закріплені гарантії неприпустимості виселення без надання альтернативного житла. Ця зміна може викликати значні дискусії у суспільстві та правничій спільноті щодо захисту соціальних прав найманців службового житла. Впроваджується норма, яка регламентує порядок виселення у разі переведення житлових приміщень до категорії нежитлових, що має забезпечити більш чіткі правила та запобігти зловживанням у цій сфері. Слід зауважити, що текст законопроекту, опублікований на офіційному сайті Верховної Ради, перебуває у стадії активного доопрацювання, і після розгляду профільними комісіями може бути суттєво змінений або доповнений. Відтак, впровадження Закону «Про основні засади житлової політики» потребує подальшого ретельного аналізу з урахуванням позицій усіх зацікавлених сторін для забезпечення балансу між захистом прав власників, наймачів і державних інтересів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати ключові висновки щодо стану та перспектив реалізації права на житло в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення в Україні. По-перше, воєнний конфлікт суттєво загострив проблему реалізації житлових прав значної частини населення, насамперед внутрішньо переміщених осіб, осіб, які втратили житло внаслідок збройної агресії, та інших соціально вразливих категорій. Чинне житлове законодавство України, що переважно базується на радянській моделі, виявило свою недостатню адаптивність до умов надзвичайного стану та потреб відбудови. Воно потребує комплексного реформування з урахуванням європейських стандартів у сфері прав людини та належного врядування. Конституційний Суд України неодноразово наголошував на соціальному характері права на житло як одного з фундаментальних прав людини, що покладає на державу позитивні зобов'язання

щодо його ефективної реалізації, зокрема шляхом створення умов для доступного житлового фонду та забезпечення правових механізмів захисту.

Міжнародні стандарти, включаючи практику Європейського суду з прав людини, вимагають від держав-учасниць забезпечення ефективного доступу до житла, особливо в умовах гуманітарної кризи. Україна, як держава, що прагне інтеграції до ЄС, має враховувати ці стандарти у формуванні житлової політики. Державні та муніципальні програми підтримки ВПО, відбудови зруйнованого житла, надання тимчасового та соціального житла потребують удосконалення. Необхідним є також прийняття спеціального закону, який би системно врегулював питання реалізації житлових прав у постконфліктний період.

Отже, ефективна реалізація права на житло в сучасних умовах має ґрунтуватися на оновленій правовій базі, узгодженій із міжнародними стандартами, а також на активній участі держави у вирішенні житлових проблем населення, постраждалого внаслідок війни. Це є не лише гуманітарним обов'язком, а й передумовою сталого мирного відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 15.11.2025)
2. Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73 . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення 15.11.2025)
3. Цивільний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 15.11.2025)
4. Загальна декларація прав людини 1948 р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 15.11.2025)
5. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 44, ст.416) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення 15.11.2025)
6. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 15, ст.99) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> (дата звернення 15.11.2025)
7. Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р (ратифікований Україною 2009 р) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 15.11.2025)
8. «Оселя Програма доступного кредитування житла URL: <https://eoselia.diia.gov.ua/> (дата звернення 15.11.2025)
9. Урядовий портал Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-rozpodil-zhytlovykh-subventsii-v-obsiazi-57-mlrd-hrn-navyplatu-veteranam-ta-chlenam-ikhnikh-simeihroshovoi-kompensatsii-na-prydbannia-zhytla> (дата звернення 15.05.2025)
10. Ukraine Facility Plan URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/> (дата звернення 15.11.2025)
11. Рішення Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 135 Житлового кодексу Української РСР від 20 грудня 2019 року № 12-п/2019 джерело URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-19#Text> (дата звернення 15.11.2025)
12. Джерело Рішення Конституційного Суду України (Другий Сенат) у справі за конституційною скаргою Приватного акціонерного товариства „Чернігівоблбуд” щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту „б” пункту 1 частини третьої статті 14 Закону України „Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків” від 20 жовтня 2021 року № 7-п(П)/2021 URL : <https://csu.gov.ua/storinka/48> (дата звернення 15.11.2025)
13. ОКРЕМА ДУМКА судді Конституційного Суду України Юровської Г.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 20 жовтня 2021 року № 7-п(П)/2021 у справі за конституційною скаргою Приватного акціонерного товариства „Чернігівоблбуд“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту „б“ пункту 1 частини третьої статті 14 Закону України „Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків“ URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na07d710-21#Text> (дата звернення 15.11.2025)
14. Проект Закону про основні засади житлової політики., URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55543> (дата звернення 15.11.202)

Дата першого надходження статті до видання: 10.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025